

De 'practical joker' A.

Het hoogste woord

Deze tweewekelijkse serie geeft een overzicht van de belangrijkste schrijvers en dichters van deze eeuw uit Groningen en Drenthe. Dit is het elfde deel, gewijd aan A. Marja.

De dichter, criticus, schrijver, vertaler en polemist A. Marja (pseudoniem van Arend Theodoor Mooij) bracht zijn jeugd door in Winschoten, woonde daarna in Groningen en publiceerde meer dan dertig boeken. Het zijn vooral zijn klaskiek geworden grappen die ervoor hebben gezorgd dat zijn naam nog steeds zo nu en dan ergens opduikt. Marja was berucht vanwege zijn 'practical

jokes', waardoor hij zowel gehaat als geliefd was.

Door **Jacob Moerman**

Gerrit Achterberg zei ooit over hem: 'Je moet veel van Marja houden om van hem te kunnen houden.' En W.F. Hermans schreef in 1963 in het tijdschrift Podium: 'Er kwam een taxi voorrijden die ik niet besteld had. Zou A. Marja in Groningen wezen?' Marja was berucht om zijn venijnige grappen. Wim Hazeu publiceerde in 1984 een biografie over hem (die tevens was verschenen als bijlage van Vrij Nederland), niet voor niets met de titel 'A. Marja. Dichter en practical joker'. Hierin is de volgende anekdote uit de jaren vijftig te lezen, over zijn weigering om mee te werken aan het in zijn ogen 'foute' Elseviers Weekblad: 'Tot zijn verwondering zag hij later dat de betreffende bijdrage was verzorgd door Paul Rodenko. Hierover telefonisch onderhouden reageerde Rodenko beschaamd dat hij het geld goed had kunnen gebruiken. 'Nou ja', zei Marja, die 250,- geboden was voor het verhaal, 'je weet best dat ik die vijfhonderd piek ook heel goed had kunnen gebruiken.' 'Vijf-

honderd?' riep Rodenko zierend, 'de rotzakken. Mij hebben ze tweehonderdvijftig geboden. Dat neem ik niet.' Hij ging bij Elsevier verhaal halen.'

De meeste 'practical jokes' haalde Marja voor en vlak na de oorlog uit, toen hij in Groningen woonde. Zo plaatste hij ooit een advertentie op naam van een vriend bij wie men een paar zwarte schoenen kon krijgen in ruil voor de liederenbundel van Johannes de Heer. En Ab Visser herinnerde zich later dat Marja vaak beweerde dat hij door middel van een wind een gat in een beschuit kon blazen.

Eerste letters

A. Marja werd als Arend Theodoor Mooij geboren op 8 maart 1917 in de dorpspastorie van Oude Leye. Zijn vader was predikant van de Vrije Evangelische Lutherse Kerk. In Winschoten bezocht Marja de christelijke HBS en al tijdens zijn schooltijd werd de poëzie voor hem steeds belangrijker. In 1934 ontmoette hij Koos Schuur; beiden lazen elkaars gedichten. En twee jaar later verscheen het eerste nummer van Pomp, een maandblad van het gymnasium, de HBS en de kweekschool. Marja voerde samen met zijn vriend J.E. Folk-

erts de redactie. In het eerste nummer is een gedicht van zijn hand opgenomen, onder het pseudoniem Arthjo Marja, opgebouwd uit de eerste letters van zijn eigen naam en die van zijn moeder.

Na de middelbare school verhuisde hij naar Groningen, waar hij Nederlands ging studeren. Samen met zijn vriend Johan van Delden wijdde hij zich aan de literatuur; ze bespraken de ideeën van Menno ter Braak en schreven gedichten. In Groningen maakte hij al snel meer 'literaire' vrienden. Zo was hij voor de oorlog de ontdekker van het wonderkind Halbo C. Kool en onderhield hij contacten met onder anderen Hendrik de Vries, Max Dendermonde, Ferdinand Langen, Reinold Kuipers en Ab Visser. Het studeren beviel hem niet en al na een jaar hield hij de universiteit voor gezien. Na een korte periode in Amsterdam en Breda als leerling-journalist en parttime-verslaggever te hebben gewerkt, kreeg hij in 1938 een baan als verslaggever bij de Groninger editie van Het Volk.

In 1937 publiceerde hij zijn debuutbundel *Stalen of zicht*, die hij later als een jeugdzonde zou beschouwen. Niettemin bevat de bundel een aantal aar-

dige onder

Ik heb een g en een kijke

Het Marja schen van H Omne naast del n van d de versch 1944, tel K oorlog van schee Snipp werd drukt Na d Groni voor l teur l van H deopr Provi riaat, giona, hij lit zorgd naast

A. Marja (1917-1964)

dige levenswijsheden, waaronder het gedicht *Huwelijk*:

*Ik heb je alles gegeven:
een gedicht, mijn maandsalaris
en een kind; wil je nu even
kijken of het eten klaar is.*

Het jaar 1939 betekende voor Marja een hoogtepunt. Er verschenen twee dichtbundels van hem, *Levend schilderij* en *Omneveld havenlicht*, en daarnaast werkte hij aan een bundel met vertaalde gedichten van de Duitser Rilke. Vanwege de oorlogsomstandigheden verscheen deze bundel pas in 1944, clandestien, onder de titel *Keur uit Rilke*. Tijdens de oorlog, vlak voor de instelling van de Kulturkamer, verscheen zijn bekendste roman: *Snippers op de rivier*. Het boek werd in totaal vier keer herdrukt.

Na de oorlog bleef Marja in Groningen wonen, maar niet voor lang. Hij werd chef-redacteur bij de noordelijke editie van *Het Parool* en hij was medeoprichter van de Omroep Provinciaal Militair Commissariaat, de voorloper van de Regionale Omroep Noord, waar hij literaire programma's verzorgde tot oktober 1946. Daarnaast voerde Marja vlak na de

oorlog tevergeefs een strijd tegen het herverschijnen van het Nieuwsblad van het Noorden, 'vanwege lieflijkste vlijerijen aan het adres van moffen en mussertianen'. In 1946 verhuisde hij met zijn gezin (hij was in 1944 getrouwd met zijn jeugdliefde 'Puck') naar Bussum, vier jaar later naar Den Haag. Daar werd hij directeur voor het consultatiebureau voor alcoholisme, en dit werk had onder meer als resultaat dat de literaire productie afnam. Pas nadat hij in 1958 eervol ontslag had aangevraagd, legde hij zich weer meer toe op de letteren.

Schelden

In de jaren vijftig ontpopte Marja zich als een polemist in hart en nieren. Hij ging vaak het gevecht op papier aan met tal van collega-schrijvers en dichters. Marja was een liefhebber van het genre. In *Over de kling*, een door hem samengestelde bloemlezing met polemische stukken van verschillende schrijvers door de eeuwen heen, schreef hij dan ook: 'Is het schelden op zich verwerpelijk? Natuurlijk niet; het komt er maar op aan tegen wie en wat men scheldt, en wie men zelf is wanneer men tot deze

menselijke reactie wordt gedreven.' Marja kreeg het zelf vooral aan de stok met collega's (onder anderen Hans van Straten en Garmt Stuiveling) als het ging over de houding tijdens de Tweede Wereldoorlog.

In het najaar van 1963 reisde Marja naar Oost-Berlijn, waar hij was uitgenodigd om de Festspieltage bij te wonen. Na terugkeer kreeg hij een fysieke inzinking, waarvan hij niet meer herstelde. Marja werd opgenomen in een ziekenhuis in Den Haag. Hij overleed op 10 januari 1964. Over zijn dood schreef Wim Hazeu later: 'Ik heb de opgebaarde Marja gezien en even speelde bij mij toen de stoutmoedige gedachte dat hij op zou staan.' Maar helaas, die laatste 'practical joke' is nooit uitgevoerd.

Over twee weken: Gerrit Krol

▲ A. Marja. „Is het schelden op zich verwerpelijk? Natuurlijk niet.”

59 19-6-99